

BOŻNICA (220) *sb f*

bożnica (218), **bużnica** (2); bożnica : bużnica *GroicPorz* (2 : 1), *Leop* (25 : 1).

bóź- (8), boź- (8); bóź- *KochZg*, *Mqcz* (2), *BiałKat*, *KochPs* (2); boź- *MurzNT* (7); bóź- : boź- *OpecŻyw* (2 : 1); a *jasne*.

sg N bożnica (18). ◇ *G* bóźnice (52). ◇ *D* bóźnicy (2). ◇ *A* bóźnicę (11). ◇ *I* bóźnicą (11). ◇ *L* bóźnicy (35). ◇ *pl N* bóźnice (7). ◇ *G* bóźnic (27). ◇ *D* bóźnic(o)m (1) *BielKron*, bóźnic(a)m (1) *Leop*. ◇ *A* bóźnice (9). ◇ *I* bóźnicami (2). ◇ *L* bóźnicach (44); -ach (36), -äch (8); -ach *KrowObr*, *BibRadz* (3), *Mqcz*, *KuczbKat*, *ReszPrz* (2), *WujNT* (24), *SkarKaz*; -äch *BielKron*, *RejPos* (3); -ach: -äch *MurzNT* (2 : 2), *Leop* (1 : 2).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVII w.*

1. *Świątynia, dom modlitwy i nauczania wiary; delubrum, proseucha, synagoga Cn* (141) :

a. *U Żydów: synagoga* (107) : *DNia* iedného łobotniego pán Iezus nauczał w bożnicy *OpecŻyw* 51v, [34]v, 39v; *LudWieś* B5v; v *Zida* thu wpołnanyu kthori blony łklane robi nyedalyeko bożnicze *LibMal* 1551/159; *MurzNT Matth* 10/17, 12/9, *Mar* 3/1, 6/2, *Luc* 4/15, k. 174 *marg*, 20/46; *LubPs* Y3; *GroicPorz* h3 [2 r.]; I dla tego oni żydowie [...] y okrzćili fie/ y łwoie Bożnice w kościoły obroćili y poświęćili *KrowObr* 102, 5v, 91; Gadał fie tedy w bożnicy z Zydy/ y z temi co chwalili Bogá *Leop Act* 17/17, *Ioel* 3/5, *Mar* 6/2, *Luc* 4/15, 16, 20 (10); *BibRadz Matth* 6/2, 10/17; *GrzegRóżn* Gv; okazał [Jezus] Doktorom onym żydowłkim w bożnicy ich [...] Bołką náukę łwoię *RejPos* 69v; *BiałKat* 56; *KuczbKat* 370; *KochPs* 109, 197; iłz Cefarz Theodozyus rołkazał w Anthyochiey Zydom ich bożnicę wráćć/ ktorą im byli Chreśćiáne odięli *SkarŻyw* 30, 30; *CzechEp* 210; Y kazał w bożnicách Gálileyłkich. *WujNT Luc* 4/44, *Matth* 9/35, *Mar* 13/9, *Luc* 4/16, 20/46, *Ioann* 6/59[60] (53); *SkarKaz* 455b.

Wyrażenie: »bożnica żydowska« (9): opowiadáli łowo Boże w bożnicách Zydomłkich. *Leop Act* 16/5, 17/1, 11; *LatHar* 57; *WujNT Act* 13/5, s. 451 *marg*, *Act* 14/1, 17/1, 10.

Szeregi: »bożnica i kościoł« (4): *KromRozm II* d3v; Odpowiedział mu Iezus: [...] iamći záwłze vćzył w bożnicy y w kościele *BibRadz Ioann* 8/20; *LatHar* 730; *WujNT Ioann* 18/20.

»szkoła abo (i) bożnica« (2): *GroicPorz* h2; Syn Boży włtał/ kiedy w Názáreth/ w Zydomłkiey łzkole/ ábo bożnicy/ Izáiałzowe proroctwo czytał. *LatHar* 57.

b. *U pogan* (26) : Y przykazał [Asa] ludu Iudłkiemu áby pátrzáli Páná Bogá oycow łwoich [...] Y popłował po włłyłtkiey źiemie Iudłkiey ołtarze/ y bużnice *Leop 2.Par* 14/5, *Iudic* 9/27, 46, 1.*Reg* 5/5, 1.*Mach* 5/43, 44; *BielKron* 99 [3 r.], 102, 102v; oblatio, sacrificium, Offiárá/ ktorą pogáńłtwo Bogóm á bałwanóm łwym ku czći á chwale záwiefzáwáli w ych bóźnicách. *Mqcz* 9a; *HistRzym* 18v, 26v [3 r.]; Byłá iefłzce wielka Salá álbo Bożnicá ná Antokoli włzyłtkim Bogom/ ktorych Litwá zmamiona gułły czártowłkimi chwaliłá *StryjKron* 400; *PowodPr* 53; pátrćcie u Pogan [...] iáka łłuzbá Boża w ich bożnicách. *SkarKaz* 312b.

Wyrażenia: »bożnica bałwańska, bałwanow« (4): *Leop 3.Reg* 13/32, *Is* 17/8, 27/9; á z bożnic bałwańłkich wychody połpolite poczynili. *BielKron* 86v.

»bożnica modlarska«: nábudował bożnic modlárłkich/ y fáłzywych prorokow tákieź káplanow náfađzał do Bálaálowey modły. *BielKron* 84.

»bożnica pogańska« (2): Y bluźnierstwá pełné ľá Zbory Krześcijánłkie/ Czego nigdy nie słyľá Bóźnice Pogánłkie. *KochZg* A2; *LatHar* 114.

c. *U mahometan: meczet* (3) : ľthoiá ielźcze [...] domy niektore puľte bożnic Gotłkich ľekti machometowej *MiechGlab* 30, *nlb* 16; By nas ten źły pohániec nie zdybaľ beľpiecznych/ A nie pobraľ do bożnic tych tám ľwoich niecných. *PaprPan* A4v.

d. *U prawosławnych: cerkiew* (2) :

Wyrażenie: »bożnica ruska«: Bożnicze Rułkie. *Miech Glab* *6v.

Szereg: »kościół albo bożnica«: byľo teź w Kijowie kościółow albo bożnicz koľtowných więczy niź trzy ľta *MiechGlab* 5.

e. *obelź. W polemikach religijnych u innowierców* (3) : ľie ząplugáwiľá chwałá Boża/ obrzydłemi tymi muľzými bogi/ ktorzy [...] wľźedy w bożnicach niewiernikow zacnie ľá wyľtháwieni. *RejPos* 79; náświęćili ľobie niewiem iákich Huľow/ Wikleľow/ Zwinglijanow [...] y po bożnicách ľwych/ wyrzućiwľzy święte/ poľtáwiáli. *ReszPrz* 43.

Wyrażenie: »bożnica szatańska«: ktorzy pod tą poľtawką á rzkomo pod prawda ľczyrego ľłowá Bożego/ budowáli ľobie bożnice ľzátánłkie według wymyľłow ľwoich *RejAp* 22.

2. *Zebranie, zgromadzenie wiernych; ogół wyznawców jakiegoś wyznania religijnego* (79) :

a. *O Żydach; congregatio, synagoga Mącz* (47) : iáko bożnicá záginać miáľá/ y iáko wľzytki ľpráwy y ofiáry zakonne vľtác miáły. *LubPs* P4v, D2v, M2v, P6, R3v, S5 (9); *BibRadz Luc* 4/44, *Act* 9/2; Y powľtáli niektorzy z bożnic Libertyńłkich/ Cyreneyłkich/ y Alexándriyłkich/ y ći ktorzy byli z Azyey y Cyliciey/ ľprzećiwýacz ľie w rozmowach Szczepanowi *RejPos* 22, 159v [2 r.], 282v, 283; *RejPosRozpr* c2v; Opuľzczam one ich [...] ľproľne ľłow nowoći [...] miáľto kościółá/ zbor; miáľto bożnice/ zgromáďzenie ábo ľzkoľę *WujNT przedm* 8, 22, s. 170, *Luc* 21/12, *Act* 6/9, 9/2; Więć ieśli Pan Bog Bożnicę ľtárego Zakonu ták vćźcił y ľporzáďził *PowodPr* 28.

Zwrot: »z bożnice wyrzucić, wyrzućon, odľczyć, wyľczyć, wyľczon, wymiatywać« [*szyk zmienny*] (8): Abowiem iuź ľie byli ľpikněli źydowie/ iź ielłiby go kto wyznawaľ być Kryľthufem/ áby z bożnice byľ wyľczon. *Leop Ioann* 9/22, *arg*; *RejPos* 137v [2 r.], 139v; *WujNT Ioann* 9/22, 12/42, 16/2.

Wyrażenia: »przeľoźony, ksiáżę w bożnicy, bożnice, nad bożnicá« (6): *LubPs* L2v; Thedy przyľzedł ieden z przeľoźonych w Bożnicy imieniem Iáirus *Leop Mar* 5/22, 35; *BibRadz Luc* 13/14; *WujNT* 141 *marg*, *Luc* 8/41.

»bożnica żydowska« (3): *LubPs* Qv *marg*; wielka roźnoć ielť między kościółem Chrześcijánłkim/ á między bożnicá Żydowłką. Poniewaź kościół náľz y nie z iednego narodu/ iáko oná *WujNT* 563, 867.

Szereg: »bożnica albo kościół«: Synagoga, congregatio, Zgromáďzenie/ gmin/ zećcie fię weľpoľek. Ztąd miáľto Bóźnice áľbo kościółá bywa bráne *Mącz* 436d.

W przen (2) : Bożnicá źłych mocarzow duľfe mey ľfukáli *LubPs* T2; Bo Bożnicá/ choć z Kryľtuľem ná krzyźu byľá ľkonáľá: [...] *PowodPr* 38.

Wyrażenie: »bożnica szatańska« (3): *BibRadz Apoc* 2/9; ktorzy fię powiedáią być Żydmi/ á nie ľá; ále ľá bożnicá ľzátánłką. *WujNT Apoc* 2/9, 3/9.

b. obelż. *W polemikach religijnych o innowiercach (32)* : *RejAp* 22; Tu dopirko obącz/ co to ieft bożnicá/ á co ieft práwy kościoł Páńłki. *RejPos* 139v, 137v, 139v [3 r.], 140, 357v.

Wyrażenia: »bożnica Antychrystowa«: wiedz iż tácy nie łą kościołem Chriřtułowym/ lecz bożnicą Antychriřtową. *WujNT* 444.

»bożnica dyjabelska«: wyrwáciący drogi páńłkie dobre/ nieprzyiaćiele krzyżá páná Kryřtułowego/ Bożnicá Diabelłka *KrowObr* C3.

»bożnica kacerska« (2): Rożność kościołá Bożego od bożnic kácerłkich. *WujNT* Zzzzz2v, 32 marg.

»bożnica niewiernych, niewiernikow; niewierna bożnica« (3 : 1): modlitwá ieft przeciw bożnicy niewiernych/ á o záchowaniu kościołá świętego. *LubPs* Q2, E4v, O4, Qv marg.

»bożnica nowowiernikow«: W tych zálię bożnicách tych to nowowiernikow/ piłmo święte/ [...] nie wedle Doktorow świętych [...] rozumieią. *ReszPrz* 53.

»rzymska bożnica«: niełromieźliwey twarzy Kłiądz Rzymłkiey Bożnice Bálwan [...] ktory w łwey zaráźliwey winnicy hoynie rořpłodził to źiárno *BibRadz* I *2v.

»bożnica szatańska« (11): *RejAp* BB8, 22 [2 r.], 22v, 25v, Ee3v (10); A że to nie ieft Kościoł Chryřtułow/ ále ráczey Bożnicá łzátáńłka *WujJud* 131v, 116.

Szeregi: »(nie) kościoł ale (albo, lecz) bożnica (i brog)« (4): *WujJud* 116, 131v; zá ktorą łtroną iść woli/ ieřli zá powłzechnym Kościołem/ álbo zá pokátnymi bożnicámi y Brogámi *ReszPrz* 53; *WujNT* 444.

»zebranie a bożnica«: A w zebrániu łwoim/ á w bożniczach łwoich nie mieli rádzi widzieć wiernych náuk Páná łwoiego *RejPos* 139v.

Przen (1) : iż diabeł nigdy nie zámieřzka/ áby bożnice łwoiey nie przyřtáwił do kościołá Pánłkiego. *RejAp* 57.

Synonimy: 1. *cerkiew, kościoł, synagoga, szkoła*; 2. *brog, kościoł, synagoga, szkoła, zebranie, zgromadzenie.*